

SÈRIE 1

En tots els exercicis i opcions, les puntuacions parcials de totes les preguntes són orientatives. Les respostes proposades per la pauta són indicatives i en cap cas exhaustives. El corrector o correctora aplicarà el seu criteri per prendre en consideració altres respostes que consideri correctes, en tot cas valorarà positivament –a més dels continguts conceptuals– l'ordre en l'exposició, la precisió i el llenguatge emprat, i tindrà més en compte i valorarà positivament allò que els alumnes aportin, més que no pas allò que deixin de dir. També valorarà positivament la utilització de la terminologia geogràfica i la claredat en l'exposició.

Opció A**Exercici 1: Mapa energies renovables**

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part de l'objectiu terminal 6, del currículum i dels aprenentatges referits al bloc 2 del document de concreció del currículum, *Medi ambient i paisatge*, i l'apartat *Recursos renovables i no renovables, recursos energètics. Problemàtica energètica*.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes formals següents:

- Mapa temàtic d'Espanya dividida en comunitats autònomes on es representen amb símbols els diferents tipus de centrals elèctriques que funcionen amb fonts renovables amb indicació de la potència total en megawatts (MW) de cada tipus.
 - La llegenda mostra quatre tipus de centrals: hidràulica, eòlica, solar fotovoltaica i solar termoelèctrica.
 - La font és Red Eléctrica de España i l'any el 2012.
- (0,25)

Descripció de la informació:

El mapa mostra la distribució dels diferents tipus de centrals elèctriques i el total de potència instal·lada a cada comunitat autònoma. La hidràulica destaca a Castella i Lleó, Galícia i Extremadura; l'eòlica a Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Galícia i Andalusia; la solar fotovoltaica a Castella-la Manxa i Extremadura; la solar termoelèctrica és absent en diverses comunitats tot i que destaca a Andalusia i Extremadura.

(0,75)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

energia renovable: és aquella energia que es regenera de manera natural a un ritme igual o superior al ritme al qual és utilitzada per la societat.

(0,5)

biomassa: terme que fa referència a la quantitat total de matèria orgànica constituent d'un ésser viu. En el context de les fonts d'energia fa referència a la matèria orgànica d'origen vegetal, llenya principalment, o animal (fems) que pot ser utilitzada com a combustible.

(0,5)

3. [1,5 punts]

- a) Les centrals que utilitzen la biomassa com a combustible produeixen CO₂ i altres gasos i partícules contaminants de l'aire.
L'estudiant podria fer esment també al fet que la contribució d'aquestes centrals a l'efecte hivernacle per la producció de CO₂ pot ser contrarestada si és replanta la massa vegetal utilitzada com a combustible, ja que la vegetació absorbeix i fixa en els seus teixits el CO₂ de l'aire i, per tant, el balanç entre emissió i absorció de CO₂ s'equilibra.
(0,5)
- b) L'energia hidràulica es considera una energia neta, que no contamina i és renovable. En aquest sentit es pot considerar una energia sostenible.
Algun estudiant pot fer esment al fet que la construcció de les centrals hidroelèctriques comporta un impacte ambiental elevat per la inundació de valls i els costos socials associats.
(0,5)
- c) L'afirmació que l'energia nuclear no contribueix al canvi climàtic es pot considerar certa en la mesura que les centrals nuclears no produeixen CO₂ ni cap altre gas d'efecte hivernacle en el procés de producció d'electricitat ja que utilitzen urani enriquit i no combustibles fòssils. En canvi, no es considera una energia sostenible, ja que l'urani no és un recurs renovable i el transport i emmagatzematge dels residus nuclears produïts a les centrals comporta un risc ambiental elevat.
(0,5)

4. [1,5 punts]

- Les principals condicions que han de complir les àrees d'implantació dels parcs eòlics són l'existència de vents constants i amb força suficient per moure les pales de l'aerogenerador.
(0,5)
- La importància de l'energia eòlica en el conjunt de l'energia elèctrica produïda a Espanya ha anat en augment els darrers anys.
Es valorarà que l'estudiant doni una xifra aproximada de la participació de l'energia eòlica, la qual suposa el 15-20% del total d'energia produïda a Espanya.
(0,5)
- Avantatges: l'avantatge principal de l'energia eòlica és que és una font d'energia renovable i neta.
L'alumnat pot indicar també que genera llocs de treball, evita la dependència energètica de les energies fòssils, es pot instal·lar al mar o a indrets improductius o agrícoles, etc.
(0,25)
- Inconvenients: entre els inconvenients dels parcs eòlics es poden assenyalar els impactes visuals i paisatgístics que provoquen. També els efectes sobre els ocells i les aus migratòries quan interfereixen amb les rutes de desplaçament d'aquestes.
(0,25)

Exercici 2: Taula de dades sobre l'ocupació hotelera mensual

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part dels objectius terminals 10 i 11 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 3, *Territori i activitats econòmiques*, del document de concreció del currículum.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes següents:

- Es tracta d'una taula de dades sobre el percentatge d'ocupació dels hotels al llarg dels mesos de l'any.
- Hi ha representades sis zones turístiques: la Costa del Sol (Màlaga), l'Illa de Mallorca, el Sud de Tenerife, la Costa Brava, la Costa Daurada i la Costa Blanca (Alacant).
- La font és l'*Encuesta de ocupación hotelera* de l'INE de l'any 2014.

(0,25)

- El sud de Tenerife manté un percentatge d'ocupació similar durant tots els mesos de l'any, tot i que el mes de maig és el de menor ocupació.
- A la resta de destinacions s'observa una gran variabilitat en l'ocupació hotelera mensual, que oscil·la des de valors propers al 30-40% a l'hivern i superiors al 80% a l'estiu.
- La Costa Brava i la Costa Daurada són les destinacions on el desequilibri en l'ocupació és més gran, amb valors inferiors al 30% en alguns mesos d'hivern.

(0,75)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

ecoturisme: modalitat de turisme interessat per la naturalesa i que procura reduir al màxim l'impacte sobre el medi.

(0,5)

estacionalitat turística: concentració de l'activitat turística en només un període de l'any. El turisme de sol i platja, per exemple, es concentra en els mesos d'estiu, mentre que el turisme de neu en els mesos d'hivern.

(0,5)

3. [1,5 punts]

El tipus de turisme que es desenvolupa a les destinacions de la taula és el turisme de sol i platja.

(0,25)

Les causes de la desigual ocupació és l'estacionalitat que presenta el model de turisme de sol i platja que, excepte en el cas de Tenerife, es concentra en els mesos d'estiu i és molt reduït la resta de l'any.

(0,25)

Les conseqüències de l'estacionalitat comporten problemes com la saturació i el desbordament de la capacitat en alguns períodes de l'any, fet que pot afectar la qualitat del servei que es proporciona.

(0,5)

Per altra banda, el tancament d'establiments hotelers en els mesos fora de temporada per falta de rendibilitat comporta precarietat i inestabilitat laboral en gran part dels treballadors del sector.

(0,5)

4. [1,5 punts]

Tot i que la pregunta és parcialment oberta, probablement l'alumnat esmentarà tres tipus de turisme dels que s'esmenten a continuació:

- Turisme de neu: està basat en la pràctica dels esports de neu desenvolupats a l'entorn d'estacions d'esquí situades en destinacions d'alta muntanya.
- Turisme ecològic o ecoturisme: es fonamenta en activitats desenvolupades en espais naturals o protegits, amb l'objectiu de conèixer la fauna i la flora de la zona.
- Turisme rural: les activitats tenen com a objectiu el coneixement del medi rural tant des del punt de vista del medi físic com del medi social.
- Turisme esportiu: es fonamenta en activitats esportives generalment a l'aire lliure, algunes relacionades amb els denominats esports d'aventura.
- Turisme cultural: les seves activitats tenen com a objectiu el coneixement del patrimoni històric, artístic o cultural en general.
- Turisme solidari: aquesta modalitat combina activitats de lleure amb d'altres relacionades amb projectes de cooperació nacional o internacional.
- D'altres.

El corrector tindrà en compte que l'estudiant esmenta i caracteritza tres tipus de turisme diferents al de sol i platja, i atorgarà una puntuació de 0,5 a cada tipus correctament descrit.

(1,5)

Opció B**Exercici 1: Mapa sobre la població de més de 65 anys a Catalunya**

En aquest exercici es proposa la verificació de l'objectiu general 9 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 4 del document de concreció del currículum, *La població i el sistema urbà: dinàmica, diversitat i desigualtat*.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes formals següents:

- Caldrà que l'alumne faci referència al fet que és un mapa municipal de Catalunya.
- En trames de gris es representa el percentatge de població més gran de 65 anys.
- La font és l'*Atles de la nova ruralitat*, 2015.

(0,25)

Descripció de la informació:

- Els municipis amb una proporció més elevada de població més gran de 65 anys (>30%) es concentren a l'interior de Tarragona, al sud de Lleida i al Prepirineu.
- Els municipis amb un percentatge menor de població envellida se situen en zones metropolitanes (Barcelona, Tarragona, Girona, Lleida), a la vall d'Aran i també a les comarques situades a la part nord-oriental de Catalunya. En general, a la Catalunya litoral i prelitoral.
- El corrector valorarà positivament, encara que no s'ha d'exigir, que l'alumne faci una descripció comarcal.

(0,75)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

padró municipal d'habitants: és el registre administratiu on consten els veïns d'un municipi i constitueix una prova de la seva residència. Cada ajuntament s'encarrega de la creació, la gestió i el manteniment del seu padró.

(0,5)

taxa de dependència: relació que s'estableix entre la població de 0-15 anys més la més gran de 65 anys i la situada entre 16-64 anys. S'expressa en percentatge. És un indicador demogràfic i econòmic que posa en relació la població inactiva i la potencialment activa.

(0,5)

3. [1,5 punts]

Entre les causes, una manera eficaç d'explicar-les, com en tot fenomen migratori, és diferenciar:

- Factors de repulsió: la dificultat de trobar sortides laborals i econòmiques per a la població jove en municipis i comarques majoritàriament rurals explica l'emigració del jovent.

(0,5)

- Factors d'atracció: l'atracció que exerceixen les àrees urbanes per les possibilitats més grans que ofereixen de trobar feina i l'oferta de millors serveis educatius i sanitaris.

(0,5)

- El fenomen migratori causant és l'èxode rural, l'emigració del camp a la ciutat

(0,5)

4) [1,5 punts]

El corrector valorarà en 1 punt les conseqüències demogràfiques i territorials de l'envelliment de la població i en 0,5 les possibilitats de canviar la situació. Aquesta és una pregunta de resposta oberta en la qual el corrector valorarà, per donar la nota màxima, que apareguin les més importants i significatives, sobretot que tingui present que es demanen conseqüències demogràfiques i territorials i que les maneres de revertir la tendència no poden ser només demogràfiques.

Conseqüències demogràfiques: augment, encara més, de l'envelliment de la població, que portarà al despoblament de nuclis rurals quan la generació de persones grans no tingui relleu al davant de les activitats econòmiques actuals.

(0,5)

Conseqüències territorials: despoblament dels nuclis petits situats en àrees interiors i de muntanya amb una economia basada exclusivament en les activitats agràries. Aquí també els alumnes poden introduir aspectes relacionats amb la caiguda de la renda agrària, el concepte de pèrdua de pes de les activitats agràries en els nuclis rurals (desagrarització), etc.

(0,5)

Revertir la tendència ha de provenir de canvis en el sistema econòmic que faci possible guanyar-se la vida en aquests municipis petits, a l'hora que s'implementin polítiques institucionals que facilitin activitats econòmiques que evitin el despoblament. Un exemple poden ser les polítiques de la UE per a les poblacions rurals.

(0,5)

Exercici 2: Evolució de la superfície agrícola a Espanya

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 1 i 6 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 3, *Territori i activitats econòmiques*, del document de concreció del currículum.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1) [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes formals següents:

- Que es tracta de dos gràfics lineals que representen respectivament l'evolució de la superfície conreada i el nombre d'explotacions agràries entre 1962 i 2009.
 - La font és el *Censo Agrario de España* de l'INE, 2012.
- (0,25)

Descripció de la informació:

- S'observa que l'evolució de la superfície conreada té una tendència clarament negativa en els darrers cinquanta anys, que es correspon sobretot amb la davallada de la superfície de secà, tot i un petit estancament en els anys 90. Per contra, la superfície de regadiu té una tendència a l'augment, especialment en els anys 90.
 - En el segon gràfic s'observa una forta reducció de les explotacions agràries en els últims cinquanta anys, amb una intensificació important a partir dels anys 90.
- (0,75)

2) [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

explotació agrària: conjunt de camps de conreu, boscos i ramaderia que són explotats econòmicament per un sol titular, formant una unitat econòmica.

(0,5)

tenença indirecta de la terra: fa referència al fet que qui gestiona l'explotació dels camps de conreu no n'és el propietari de la terra, sinó que els té en contracte d'arrendament o de parceria.

(0,5)

3) [1,5 punts]

La disminució de la superfície conreada i del nombre d'explotacions és deguda als factors següents:

Factors econòmics: els productes agraris al llarg del segle XX, però sobretot en la segona meitat del segle, han anat depreciant-se en relació amb els productes industrials i el preu dels serveis. Aquest fet ha comportat que cada cop les explotacions agràries hagin estat menys competitives i els sous agraris proporcionalment més baixos, de forma que bona part dels pagesos han deixat el camp, cosa que ha comportat la disminució del nombre d'explotacions i l'abandonament de les terres de conreu menys rendibles.

(0,5)

Factors socials: la possibilitat de feina en altres sectors econòmics i la millor qualitat de vida a les ciutats, junt al desprestigi de l'activitat agrícola i de la vida a les zones rurals va originar que sobretot a partir dels anys 60 s'intensifiqués molt el procés d'èxode rural.

(0,5)

Factors tècnics: la possibilitat de mecanitzar moltes de les tasques agrícoles ha permès que el nombre mitjà d'hectàrees cultivades per explotació sigui cada cop més gran. Per això, tot i la pèrdua d'explotacions i d'actius agraris, la pèrdua de superfície cultivada, tot i evident, no és ni molt menys proporcional a la disminució global del nombre d'explotacions.

(0,5)

4) [1,5 punts]

a)

- Agricultura familiar: agricultura en què l'explotació és portada majoritàriament pel propietari amb més o menys ajut de la resta de membres de la família.

(0,25)

- Agricultura a temps parcial: es tracta del tipus de treball dels pagesos que tenen una altra ocupació que els impedeix dedicar tot el temps de treball a l'explotació agrària.

(0,25)

- Treball assalariat agrícola: el treballador no és l'explotador de la terra, sinó que rep un sou fix o eventual per la seva feina.

(0,25)

b)

- L'agricultura familiar a Espanya és més important a la meitat nord que a la sud, i especialment a les províncies de la façana atlàntica. Això és així per l'herència històrica de l'estructura de la propietat en petites i mitjanes explotacions.

(0,25)

- L'agricultura a temps parcial és molt present en els espais propers a les zones urbanes i en tot el litoral mediterrani, a causa de la possibilitat d'alternar la feina al camp en les hores lliures amb el treball a la indústria o als serveis.

(0,25)

- És més present a la meitat sud d'Espanya i a les àrees de regadiu d'horta i fruiters. La seva presència pot respondre a una estructura del camp en grans propietats i/o a la presència de conreus que necessiten molta mà d'obra en períodes concrets de l'any, com per exemple en la collita.

(0,25)

Es valorarà positivament que es posin exemples concrets de zones o produccions característics de cada cas.

SÈRIE 5

A tots els exercicis i les opcions, les puntuacions parcials de totes les preguntes són orientatives. Les respostes proposades per a la pauta són indicatives i en cap cas exhaustives. El corrector o correctora ha d'aplicar el seu criteri per prendre en consideració altres respostes que consideri correctes; en tot cas, ha de valorar positivament —a més dels continguts conceptuals— l'ordre en l'exposició, la precisió i el llenguatge emprat, i ha de tenir més en compte i valorar positivament allò que els alumnes aportin, més que no pas allò que deixin de dir. També ha de valorar positivament la utilització de la terminologia geogràfica i la claredat en l'exposició.

Opció A**Exercici 1. Mapa sobre l'ampliació de les institucions europees**

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 22 i 23 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 1: «Catalunya i Espanya, a Europa i al món» del document de concreció del currículum, concretament a l'apartat específic «El procés de construcció europea».

L'exercici s'ha de valorar globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent:

1. [1 punt]

Es tracta d'un mapa d'Europa de tipus polític que mostra les successives ampliacions de la Unió Europea (UE) des del 1957 fins al 2013.

La llegenda ens indica en gradació de grisos tres informacions. En primer lloc, hi són representats tots els estats membres amb la indicació de la data d'incorporació respectiva. En segon lloc, es marquen els països candidats. En tercer lloc, es marquen els països potencialment candidats.

La font és: <http://www.learneurope.eu>.

[0,25]

Es poden observar un total de 28 països. En primer lloc, els països que van crear la UE el 1957: Alemanya, Bèlgica, Luxemburg, Holanda, França i Itàlia, i, d'altra banda, les incorporacions posteriors: Dinamarca, el Regne Unit i Irlanda el 1973; Grècia el 1981; Espanya i Portugal el 1986; Finlàndia, Suècia i Àustria el 1995; el conjunt de països integrats el 2004; Bulgària i Romania el 2007, i la darrera adhesió de Croàcia el 2013.

També podem observar els països candidats, com Sèrbia, Turquia o Albània, i els potencialment candidats, com Bòsnia i Hercegovina.

No és necessari que l'alumne citi tots els països, però s'ha de valorar una coherència en la descripció i que n'anomeni uns quants.

[0,75]

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Espai Schengen: és l'espai territorial europeu on s'han suprimit els controls fronterers per garantir la lliure circulació de persones, de béns, etc. En formen part tots els països de la UE (excepte el Regne Unit, Irlanda i Xipre), a més d'Islàndia, Liechtenstein, Noruega i Suïssa. No és necessari que l'alumne especifiqui tots els països esmentats.

[0,5]

Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA): la CECA és un organisme econòmic supraestatal creat l'any 1951 per regular el mercat del carbó i de l'acer entre els sis estats fundadors de la Comunitat Econòmica Europea (CEE). Es considera l'origen de la UE actual.

[0,5]

3. [1,5 punts]

L'alumnat podria fer referència als aspectes següents:

- La cooperació d'alguns països d'Europa que volien evitar l'esclat de noves guerres després de la Segona Guerra Mundial, juntament amb la necessitat de millorar el desenvolupament econòmic.

[0,50]

- Els països fundadors van ser la República Federal Alemanya, França, Itàlia, Bèlgica, Holanda i Luxemburg.

Cal donar 0,1 punts per cadascun dels països que s'esmentin fins a arribar a un màxim de 0,5.

[0,50]

- Els requisits que ha de complir un estat per poder ingressar a la UE són:

Criteri polític: els països candidats han d'estar regits per sistemes polítics democràtics.

Criteri econòmic: han de tenir una economia de lliure mercat que es pugui adaptar al grau de competitivitat general.

Cabal comunitari: el país candidat ha d'acceptar i assumir el conjunt de lleis i objectius de la UE.

[0,5]

4. [1,5 punts]

Els tractats de Roma de 1957 signifiquen la creació de la CEE.

Els seus objectius van ser constituir una unió comercial i duanera, és a dir, establir la lliure circulació de persones, mercaderies, serveis i capitals, i la coordinació de polítiques agrícoles i comercials comunes.

[0,50]

El Tractat de Maastricht de 1993 transforma la CEE, que passa a anomenar-se *Unió Europea*.

El seu objectiu és crear una unió no només econòmica, sinó també política i social. Així, es van impulsar:

- La ciutadania europea.

- La unió monetària i econòmica amb la creació de l'euro i el Banc Central Europeu (BCE).

- L'establiment d'una política exterior i de defensa comuna, la consolidació de les polítiques de solidaritat, el reforç del Parlament, etc.

[0,50]

La ciutadania europea atorga una sèrie de drets:

- Dret a circular lliurement pel territori de la UE.
- Dret a residir en qualsevol dels estats membres.
- Dret de sufragi a les eleccions al Parlament Europeu.
- Dret de petició.
- Dret a dirigir-se al Defensor del Poble Europeu.

[0,50]

Cal que l'alumne esmenti almenys tres drets per obtenir la puntuació sencera de 0,5 punts.

Exercici 2. Gràfic sobre l'evolució dels principals indicadors demogràfics d'Espanya, 1990-2013

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 18 i 28 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 4: «La població i el sistema urbà: dinàmica, diversitat i desigualtat» del document de concreció del currículum.

L'exercici s'ha de valorar globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent:

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de respondre:

- Es tracta d'una gràfica lineal en què l'eix horitzontal representa l'evolució temporal per anys i el vertical, els valors en tant per mil de les diferents taxes demogràfiques.

[0,25]

- L'alumne ha de descriure breument l'evolució de les taxes, amb un comentari similar al següent:

Mentre que la natalitat i la mortalitat oscil·len entre el 8 i el 12 per mil, el creixement vegetatiu es manté baix, amb un mínim al final dels noranta, en què quasi és negatiu i un màxim al voltant del 3 per mil el 2008. El saldo migratori manté unes taxes positives al voltant del 4 per mil durant els anys noranta, mentre que creix força a partir del 2000, i baixa a partir del 2009 fins a arribar a l'actualitat amb nombres negatius. El creixement real segueix força l'evolució del saldo migratori.

[0,75]

2. [1 punt]

L'alumnat hauria de contestar amb respostes semblants a les següents:

Taxa de creixement natural: índex que resulta de multiplicar per mil la diferència entre els naixements i les defuncions, i, posteriorment, dividir la xifra resultant per la població mitjana del període, generalment un any. L'alumne també pot definir-la com la diferència entre les taxes de natalitat i mortalitat.

[0,5]

Taxa de mortalitat: índex que resulta de multiplicar per mil el nombre de defuncions en un any i de dividir el resultat per la població total.

[0,5]

3. [1,5 punts]

a) L'alumne hauria de comentar almenys els punts següents:

- La natalitat durant els anys noranta és baixa, ja que Espanya ha completat la transició demogràfica i es manté com una societat demogràficament desenvolupada. La tendència és lleugerament a la baixa.
- Des del 2000 fins al 2008 la natalitat experimenta un petit augment, a conseqüència del rejuveniment de la població experimentat per l'arribada d'immigrants (adults joves) i de l'expansió econòmica.
- A partir del 2008 torna a decaure fins a valors similars a l'inici dels noranta a conseqüència de la crisi.

S'ha de puntuar amb 0,25 per cada aspecte comentat fins a un màxim de 0,5 punts.
[0,5]

b) L'alumne hauria de comentar almenys aquests aspectes:

- La mortalitat es manté baixa, ja que Espanya ja ha completat la transició demogràfica i es manté com una societat demogràficament desenvolupada.
- Manifesta una petita tendència a l'alça els anys noranta a causa de l'envelliment progressiu de la població i una davallada des de l'any 2000 a conseqüència del rejuveniment de la població.

S'ha de puntuar amb 0,25 per cada aspecte comentat fins a un màxim de 0,5 punts.
[0,5]

c) L'alumne hauria de comentar almenys aquests aspectes:

- Durant els anys noranta el saldo migratori es manté positiu, però amb valors modestos.
- A partir del 2000 i a conseqüència de l'expansió econòmica i la necessitat de treballadors, hi ha una arribada intensa d'immigrants estrangers que es manté fins a l'inici de la crisi econòmica, el 2008.
- La crisi econòmica fa que el saldo migratori davalli ràpidament i que, fins i tot, en els darrers anys sigui negatiu, és a dir, marxa més gent del país que no pas gent que arriba de fora.

S'ha de puntuar amb 0,25 per cada aspecte comentat fins a un màxim de 0,5 punts.
[0,5]

4. L'alumnat hauria d'incloure a la seva resposta els aspectes següents:

- Al primer terç del segle XX la mortalitat va davallar lleugerament a conseqüència de les millores sanitàries, higièniques i d'alimentació, però al mateix temps en aquest període la natalitat es va mantenir relativament alta. La Guerra Civil i la postguerra van representar una aturada en el descens de la mortalitat i una acceleració en la davallada de la natalitat a causa de les penúries del període. Al final dels anys cinquanta i fins a mitjan anys setanta la natalitat va repuntar a causa del desenvolupament econòmic, mentre que la mortalitat va descendir fortament. A partir dels anys vuitanta, i especialment en els noranta, es va entrar en la fase IV de la transició demogràfica, amb unes taxes de natalitat i de mortalitat baixes i força estables.
[0,5]

- Espanya va ser, durant la gran majoria del segle XX, un país d'emigració. El desenvolupament no va ser prou fort per poder absorbir la població creixent i això va comportar un saldo migratori negatiu fins als inicis dels anys vuitanta.

El període de màxima emigració van ser els anys deu del segle XX, amb una forta sortida cap a Sud-amèrica, i, malgrat la davallada posterior de les xifres, a partir dels anys cinquanta tornaria a haver-hi un període d'intensa sortida d'efectius a l'exterior, aquest cop a Sud-amèrica inicialment i especialment a Europa occidental després. A partir dels anys noranta, Espanya es converteix en un país d'atracció d'immigrants.
[0,5]

- Al llarg del segle XX l'estructura d'edats s'ha anat envellint de forma més o menys continuada, de manera que durant els anys noranta la població espanyola tenia indicadors demogràfics propis de països que havien completat la transició demogràfica. D'altra banda, el creixement de la població no va ser tan fort com en altres països d'Europa occidental a causa de l'emigració exterior i del manteniment d'altas taxes de mortalitat fins a la segona meitat de segle. Així, els períodes de més creixement van ser els anys vint —de forma modesta— i especialment els anys seixanta i setanta, tot i l'emigració.
[0,5]

Opció B**Exercici 1. Mapa sobre els principals subsectors industrials a Catalunya**

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 1 i 6 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 3: «Territori i activitats econòmiques» del document de concreció del currículum.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de respondre:

- Es tracta d'un mapa de Catalunya amb les divisions administratives comarcals. A cada comarca es representa el subsector industrial que hi té més pes segons el valor afegit brut industrial comarcal per mitjà d'un símbol gràfic.

[0,25]

- L'alumne ha d'esmentar quines són les àrees característiques de cada subsector, i referir-se a alguna o algunes comarques característiques o àmbits territorials de cada cas. Per exemple: es pot veure com hi ha tres subsectors que són principals a un bon nombre de comarques: el metall i el material de transport a l'espai central i l'entorn de Barcelona; l'alimentari a la plana de Lleida i les comarques de Girona, i l'energètic al Pirineu i l'interior del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre. També té importància el moble i el paper a les Terres de l'Ebre, l'Empordà, l'Anoia i la Cerdanya, i, finalment, el sector químic al Tarragonès, el Maresme i el Vallès Oriental.

[0,75]

2. [1 punt]

L'alumnat hauria de contestar amb respostes semblants a les següents:

Deslocalització: trasllat de part o de tota la producció d'una empresa a un altre país per aprofitar uns costos de producció inferiors, especialment pel que fa a mà d'obra.

[0,5]

Polígon industrial: espai on es localitzen les empreses industrials que responen a una planificació prèvia i que disposen dels serveis necessaris per desenvolupar l'activitat industrial.

[0,5]

3. [1,5 punts]

a) L'alumne hauria de comentar almenys els àmbits comarcals següents:

- Barcelona i l'àmbit metropolità: inclou la gran majoria dels principals centres industrials històrics i actuals del país. La indústria hi és diversificada, amb gran importància del metall i el material de transport i químic/plàstics, però hi ha presència de totes les branques industrials.
- Camp de Tarragona: tot i que diversificat, inclou especialment la refineria i les empreses de derivats del petroli en un dels principals polígons petroquímics del sud d'Europa.
- Al voltant de Lleida, de Girona i de la Catalunya central es dona també una certa concentració industrial amb importància del sector alimentari i, en una mesura més reduïda, altres sectors.
- Altres exemples de comarques més industrialitzades poden ser: el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Bages (metall, maquinària i material de transport); el Maresme, el Vallès Oriental o el Tarragonès (químic); el Segrià, el Gironès, Osona (alimentari).

[Tres comarques amb el subsector correcte: 0,25 punts.]

- Exemples de comarques rurals: el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, la Terra Alta (energia); el Priorat, la Segarra, les Garrigues (alimentari); el Solsonès, l'Alt Urgell (metall, maquinària i material de transport).

S'ha de puntuar a raó de 0,25 punts per cada àmbit territorial correctament explicat fins a un màxim d'1 punt.

[1]

b) L'alumne ha de respondre que es tracta de la branca energètica i justificar-ho dient que es basa en centrals sovint de gran capacitat productiva, però que ocupen relativament pocs treballadors. Cal esmentar alguna de les comarques on domina la branca energètica.

[0,5]

4. [1,5 punts]

L'alumnat hauria d'incloure a la seva redacció els aspectes següents:

- Fins entrat el segle xx a Catalunya el subsector industrial més important ha estat el tèxtil del cotó a Barcelona i el de la llana a Sabadell i Terrassa, amb ampliació cap als eixos del Llobregat i del Ter cap a la Catalunya central. En el moment actual no apareix com a dominant a cap comarca, a causa dels processos de reestructuració i de deslocalització de l'activitat que s'hi han anat produint molt especialment a partir dels anys setanta.

[0,5]

- A la regió metropolitana de Barcelona van créixer amb força durant els anys seixanta i setanta empreses dels àmbits de l'automòbil, el metall i químic, tot i que creixien totes les branques industrials. La indústria química es va implantar a Tarragona; l'alimentària al voltant de Lleida i de Girona, i la construcció a la costa.

Es pot valorar positivament si l'alumne en cita algun altre d'importància local.

[0,5]

- En el moment actual els subsectors més dinàmics són els que incorporen un grau més alt de recerca i desenvolupament, com els vinculats a la informàtica, les TIC, l'aeronàutica o la biotecnologia. Se solen ubicar al voltant de Barcelona en parcs tecnològics i científics.

[0,5]

Exercici 2. Fotografia d'un paisatge de Catalunya

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part de l'objectiu general 1 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 2 del document de concreció del currículum «Medi ambient i paisatges».

L'exercici s'ha de valorar globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent:

1. [1 punt]

L'estudiant hauria de descriure els elements que s'observen a la fotografia:

En primer terme es veu una plana agrícola on predomina el conreu de la vinya. Al centre hi ha un petit grup d'edificis pertanyents a un mas o una masia, entre els quals destaca el campanar d'una església i alguns arbres aïllats al seu voltant. Tanquen l'horitzó els relleus d'una serra visiblement desforestada, on només es distingeixen boscos a la part més baixa.

La font és el Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge de la Universitat de Girona.

[1]

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Biodiversitat: varietat d'éssers vius que colonitzen un territori prèviament definit.

[0,5]

Desertització: procés provocat per causes naturals per les quals un territori evoluciona cap a condicions desèrtiques.

[0,5]

3. [1,5 punts]

El paisatge de la fotografia pertany a la regió mediterrània. Els elements que permeten identificar-ho són:

- El conreu de la vinya, un tipus de conreu típicament mediterrani.

[0,5]

- La tipologia constructiva dels edificis presents al centre de la fotografia, amb predomini del color blanc a les façanes i les teulades amb vessants a dues aigües.

[0,5]

- La presència d'elements propis dels territoris de clima poc fred, com la vegetació baixa i poc desenvolupada dels vessants i el peu de la serra.

[0,5]

4. [1,5 punts]

La regió litoral comprèn les serralades i les depressions del sistema mediterrani, des de les Gavarres fins al riu de la Sénia. Dominen la regió les muntanyes baixes (400-800 m) i els rius de recorregut i règim torrencial escassos. El clima, de tipus mediterrani litoral, és més calorós i sec cap al sud. La vegetació és típicament mediterrània, amb domini dels boscos de pi blanc i els boscos mixtos d'alzina i pi.

[0,75]

La Depressió Central Catalana es localitza entre la Serralada Prelitoral i el Prepirineu. El relleu està format per conques o depressions excavades entre serres i altiplans tabulars. La major part de la regió presenta unes altituds mitjanes (400-1.000 m). Els rius hi han excavat conques d'erosió on s'han concentrat la població i les activitats humanes. El clima presenta més oscil·lació tèrmica que a la regió litoral i una pluviositat més migrada. La vegetació característica, les pinedes de pi blanc i els matollars, mostra menys vigor que a les contrades litorals.

[0,75]